

ΑΡΜΕΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΟΥ ΑΜΠΙΕΤΙΣ ΑΓΑΡΟΝΙΑΝ

ΚΑΙ ΟΙ ΛΥΚΟΙ ΟΥΡΛΙΑΖΑΝ...

(Δημοσιεύουμε σήμερα την προτελευταία συνέχεια του διηγήματος, του 'Αρμενίου συγγραφέως 'Αγαρόνιαν. Διάσάτε το. Είναι αληθινό δραματούργημα).

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

»Μ' άποια τόν έδλεπα και δέν μπορούσα ν' άναγνωρίσω τόν άγαθόν μου, τόν φτωχόν μου φίλο. Μά ήταν αϊτός ό ίδιος τόχα πού λίγο έλειψε νά διακρίσω, όταν είδε τη μητέρα μου νά κλαίη; Μπροστά μου μέ τό έξωφρετικό τού στρατιώτη, δέν ήταν ένας, αλλά δύο άνθρωποι και, τό τρομερότερο, μεταξύ τους δέν ίσχυε καμιά σχέση. Αϊτά τά ίδια μάτια του μέ τη γλυκεία, άγαθή Έφρασα, θά σημάδευαν κ' έμένα, άν έκανα την παραμικρότερη κίνησι γιά νά δρασκετεύσω. Αυτό ήταν φανερό. Μά τί σημασία είχε πιά γιά μένα; Έγώ έπρεπε νά δρασκετεύσω, νά δρασκετεύσω!...

Άλλά πώς; Δύσκολο, βασανιστικό ζήτημα, πού μέ χιλίους τρόπους στριφογύριζε μέσα στο κεφάλι μου.

»Αν και φθινόπωρο, στη φυλακή όμως ή άτμόσφαιρα ήταν πνιγιά. Άπό τό στενό σιδερένιο παράθυρο δέν περνούσε διόλου άέρας. Τό ταβάνι θαρρούσε πως σιγά—σιγά χαμήλωνε γιά νά μέ πλακώσει. Τό μέτωπό μου έκαψε, πού έρχόταν νά σκάσει. 'Η σκέψεις μου σάν φλόγες έκαίγαν μέσα στο μυαλό μου. Κάθισα κ' άπελπισμένος έπιασα τό κεφάλι μου μέ τή δού μου χείρα.

Στήν ψυχή μου μέσα ήταν ή κόλαση.

»Ό φρουρός ξαναπλησίασε σέ λίγο στην πόρτα μου.

— Δέν κοιμάσαι άκόμα; μέ ρώτησε.

— Όχι, δέν μπορώ νά κοιμηθώ κανει ζέστη, έπειτα έγω και τά δυσάρεστα όνειρα...., τού άποκριθίνα.

— Δυσάρεστα όνειρα, επανέλαβε εκείνος μέ βαθειά λύπη κ' ή φωνή του έτρεψε. Κοιμήσου, αδερφέ, κοιμήσου, καταραμένη ζωή! Όχι!

»Η φωνή του μαρτυρούσε άπεριόριστο πόνο. Κατάλαβα πως γάτομα βαθειά λύπη τόν βασάνιζε. Λίγο άκόμα και θά τόν έκαίοναν τά δάκρυα.

— Μην πήρες άσχημα νέα από τό σπίτι; τόν ρώτησα.

Και μ' άπάντησε μέ φωνή πνιγμένη: —'Ό αδερφός μου σκοτώθηκε, μου γράφει ή μητέρα μου!.. Δυστυχισμένη γονιά!.. Καταραμένη πόλεμη!.. Κοιμήσου, αδερφέ, κοιμήσου, καταραμένη ζωή!..

Δέν μπόρεσε νά έξακολουθήσει. Τραβήχτηκε από την πόρτα μέ σιγανό αναφύλητό κ' άρχισε νά βηματίζει πάλι κανονικά μπρός και πίσω. Τά βηματά του άντηχούσαν είλιπσο σκληρά και άκαρδα, όπως πάντα. Έφρασε στους ώμους του μία μεγάλη θλίψη μαζί μέ τό τσιγκέλι του. Σέ λίγο θιμήθηκα πάλι τόν ένατο μου.

»Έπρεπε νά φύγω, νά φύγω, νά δρασκετεύσω. Νά δρασκετεύσω, σκοτώνοντας, ά-

φανίζοντας, θισιάζοντας ξένες ζωές. Τό πηρα πιά άτόφασι. Έμπρός!...

Μού φανόταν πιά πως ή άλυσίδες και ή φυλακή μου καθόντουσαν πάνω στην ψυχή μου.

Κι' ό φρουρός ρημάτιζε πάντα έξω άπ' τό κελί μου, σιγοκλαίγοντας γιά τό σκοτεινό τού αδερφού τόν σπόν πόλεμο...

Κι' όμως, άν δοκίμαζα νά δρασκετεύσω, αϊτός ό ίδιος στρατιώτης πού τόν σπάραιζε ή σιμφορά, θά έκανε άμέσως νά κλαίη και, πρoτού στεγνωθούν τά δάκρυα στά μάτια του, θά μέ σημάδευε και μέ μία σφαίρα θά χτυπούσε κ' έμένα και τη μητέρα μου και δια τά τρελλά μου όνειρα γιά τη λευτεριά θά έθινναν μέ τό χτύπημα τής άτομής αϊτής σφαίρας. Γιατί ό φυλακός μου ήταν ένα από εκείνα τά όντα, τά άπαίδευτα και άσημα, πού τόσο πολλά έχει ό κόσμος!..

Κι' όμως μπορεί νά καταλάβη κ' αϊτός βαθειά τόν πόνο τού άλλου. 'Η λύπη γιά τό θάνατο τού αδερφού του σάν άρπαχτικό όργανο πέταξε από τόσο μαζρινά μέρη κ' ήρθε νά τού σπάραιξη την καρδιά.

Κλαίει... Μ' άν δρασκετεύσω θά μέ σκοτώσει, γιατί έτσι τόν έχουν διατάξει.

»Όχι, ζωή!... Ζωή!...

Μένωρη κόλασι!...

»Υστερ' άπ' τις σκέψεις αϊτές, τό κεφάλι μου βάρηνε και ριχτήκα στο σκληρό στρώμα μου. 'Η άλυσίδες μου βρόντησαν υπόζωφα. Έξω κλαίον τά μάτια και ξανάρχισα νά σκέφτομαι γιά τις χιλιάδες χιλιάδες πού σκοτώθηκαν στα πεδια της μάχης. Άπό πάνω τους σιμοσγουρίζουν τόρα όντα, περνούν κλαμάρικα σύννεφα και ριχνούν σιτάες δακρύων».

Στό σημείο αϊτό ό σύντροφός μου σταμάτησε τη διήγησί του γιατί άντηχσαν πίσω από τις πλάτες μας πατήματα. Την ίδια στιγμή δύο λύκοι, μέ δαιμονισμένα πιδήματα, πέρασαν από κοντά μας. Καταθλιμμένος ό σύντροφός μου όμωσως τό τσιγκέλι τόν και πυροβόλησε. Ένας λύκος σθόλασε, άφησε μία ξεχωριστά, διαστραστική κραυγή και σάπασε. 'Ό κοιμισμένος σύντροφός μου έψαησε, ανατινάχτηκε κ' έκανε νά πάρη τό τσιγκέλι του.

— Κοιμήσου, κοιμήσου, τού είπαμε, ένα λίγο σκοτώσαμε, κοιμήσου.

Αϊτός και μοιρομύριας κάτω από τη μήτη του, άφησε τό τσιγκέλι του, τυλίχτηκε στην καπότα του κ' άποκοιμήθηκε άμέσως.

—'Ό λύκος σκοτώθηκε, ελτα στο σύντροφό μου.

— Ναι, μού άπάντησε, τό σθόλασμα τόν ήταν κραυγή θανάτου. Τόσο τό καλύτερο όμως. Έλευθερώθηκε μια θέσι στον κόσμο, πού εινε, όπως σου έλεγα, στενός, στενός, σε άλλως μας στενός.

Έβλεπε ύστερα μ' ένα γέλιο παρά-

Πίσω από μερικούς θάμνους, είδα γιά μία στιγμή, τόν άνθρωπο πού πυροβόλησε...

Ξενο, ξανάριξε Ξύλα στη φωτιά κι' εξακολούθησε τη δόχησή του :

— Δέν κατόρθωσα, που λές, να σκεφτώ κανένα μέσο γιά να δω-
πεταίσω και στο τέλος τα παράτηρα όλα στην τυφήλη στήθισσά μου.
Και δέν έκανα λάθος.

Σέ λίγες μέρες έλαβα μιιά σημείωση που έλεγε :

— **Άδριο θα σε μεταφέρουν, προσάθηκε να καθήσης γιά ν' ά-
ναπαυθής στο δάσος, κοντά στο ποτάμι.**

Τη σημείωση αυτή την έβρισκα. Άλλά ή λίγες αυτές λέξεις, με πυ-
ρωμένο, θαρρείς, σίδερω έντυπώθηκα στο μυαλό μου και δέν έκανα
υς τις κριτικές διαρκώς στον έντατο μου. Ποιάς καύ έγραφε, δέν
ήξερα. Τι προτιμούσαν να κάνουν, κι' αυτό δέν μπορούσα να το κα-
τάλαβω. Το μόνο που φανόταν καθαρά, ήταν πως οι φίλοι μου έ
φρόντιζαν γιά να με ελευθερώσουν.

Σημώσαμε τέλος ή μέρα που θα με μετέφεραν. Με συνώδειαν δύο
στρατιώτες. Βεβαιώμενος σε μεγαλοκλίμας σκιερές, έσπερα με δυσκολία
τις άκροισές μου. Κατά σμικρτάς, όπως διόλου άνέλπιστα, ένας
άπο τους δύο στρατιώτες που με συνώδειαν, ήταν ο φίλος μου ο
φρονός, το Ξανθό, σκεπτικό πάλικράκι. Ο άλλος ήταν ψηλός, σκε-
φτικός στρατιώτης, που κάθε του κινήσις, κάθε του βλέμμα, μαρτυ-
ρούσε το σκόληρο του χαρακτήρα.

— Αντί να χωρά, ανατίχησα όταν είδα στη συνουδία μου και το
φύλακά μου. Άν μου ήταν δυνατόν, θα του φώναζα : — **Έ, φίλε μου, σε παρακαλώ
πολύ, μην έρχομαι μαζί σου.**

Ναι, ναι, θα ήθελα στη θέα του να ή-
ταν κάποιος άλλος, κάποιος άγνωστος, που
να μην τον γνωρίζω καθόλου.

Ο δρόμος ήταν μαζωτός με πολλές στρα-
φές. Περισσότερα άγρούς, κλεισμούς και
δάση. Μόλις είχε άρχισει το φθινόβοτο. Κο-
πάδιε ολοκληρω τα ποταμία στριμγωνίζαν ά-
μέγεθρα κι' ελεύθερα κι' ή ξανθήρας κραδίαί
τους, μαζί με τον χροτό που έβριαν ή άλω-
σίδες μου, άποτέλεσαν μιιά πένθημη, όληρη
αίμονία.

Ο άγέρας σήκωνε και στριμγωνίζε τα
κτερισμένα νερά φύλλα, που είνε το χροτό
γνωρισμα του φθινόβοτου, κι' αυτά, ύπαιθα
κι' αζούληθη, σερνονταν με κλωφάρικο ψη-
φισμένο άπάνω στο πρόσωπό της γής, χω-
ρις να έφρονε που πληγώνουν και γιατί...

Ένα κοπάδι γερανοί πέταξαν έξωρα να
χρωμάς στα ύψη. Όχι μακριά από το δρό-
μο, γύρισε με κριτωμένα, σουβλερά σώμα,
εσπάρζοντα κάτω φωνία. Από τον ήχο
όμως που έβριαν ή άλωσίδες μου, ύψώθη-
καν άναερα, δυναστερημένους κι' όρμησαν.
Με σε λίγο ξανακατέβησαν. Οι χορικοί στοίχ
θερισμένοι άγρούς τους σήκωναν τα κερά-
λια τους, κας κίτταζαν με τη σιωπηλήμη
βλακώδη άδιαφορία ποιήτων όλοι έξένοι που
στέβιαν στη γή, κι' εξακολούθησαν σιγά—
σιγά την έργασία τους.

Στον ονόμο τοξείδιαν άπομονωμένα
σύνερα, άσχημάτα και διαφανα. Προχωρούσαν έτσι άσφα, σαν να
μετρούσαν τα χωρήματα βηματά μου και ν' άγονοζόζονταν τον
χροτό που έβριαν ή άλωσίδες μου. Η άσχημάτοιες σιές τους μές
κοκκαίλων γιά μιιά στιγμή κι' άργά—άργά σέρνονταν έπάνω από
τους άγρούς και τα δάση, σαν σιωπώτα που κρούοντα. Η ιωστι-
ρωδής κινήσις των συνένερον, ο προφυλακτικός δρόμος τους, ένω-
ζαν με τις σκέψεις μου, που κι' αυτές έτσι μυστικά, έτσι άσχημάτα,
περνούσαν μέσα από το κεφάλι μου. Κι' όλες αυτές ή σκέψεις άπέ-
δίεσαν στο πως να δραστηριάζω. Τι με πρόσμενε ; Τι σημάωναν έ-
κείνες ή λίγες λέξεις που είνε ή ιστορησική σημείωση ; Πως να κά-
νω γιά να συμμορφωθώ άκριβώς με την όδωρία που μου δόθηκε μυσ-
τικά, χωρίς να προδοθώ ;

Πολύ μακριά ακόμα άκούστηκε ο θόρυβος του ποταμού. Έπι-
λάσαμε και ή κωφία μου χρωπίσε. Σε λιγνά ο δρόμος μας γύρισε
κατα την όχθη. Το ποτάμι αυτό έτρεχε δεξιά μας σε μεγάλο βάθος,
άκριβόμο κι' άκριβόμο, κι' άνοιαν και τα δέντρα μές τον έκρυσαν.
Μονάχα το δρόμο άκούσαμε που έβουα με φοβερή βροντή. Το νερό
κατέβαινε άπό το βουνό όρηματά, χυπώντας με δύναμη την όχθη,
μούγκοζε και ροκάνιζε τους βράχους, που το έσφαγγαν κι' από τις
δύο μεριές. Κι' οι τρείς κίτταζε έξωρα δεξιά μας κατά τις ψη-
λές πλαγιές, που κίτταζε τους μούγκοζες ο ποτάμιος σαν άλωσσοδεμένη
θήφια.

Γιατί κίτταζαν οι συνουδοί μου, δέν έξερα. Έγώ όμως κίτταξα πε-
ρημένοντες κάθε στιγμή, πως να—να, τώρα δά, θα σημήη κάτι τρο-
μερό κι' άπροσδόκητο. Η φριχή του άγνωστου, του φοβερού που θα
συνέβαινε, με έσφιγγε
στην άγκαλιά της,
τά γόνάτά μου, χωρίς
να θέλω, λήγζαν κι'
ο χροτός του ποταμι-
ού με νανοθίζε σαν

άκατανόητη κραυγή του άπειρου. Προχωρήσαμε. Ο δρόμος στην άρ-
χή κόβονταν από τον ποτάμι, έσπερα όμως από μιιά στραφή, κατέβαινε
στην κλεισούρα. Περνούσαμε μέσα στο δάσος. Έμωνα φοβερά έξε-
πισμένα. Έκει θα έσπεσε να σταθώ. Προσπαθούσα να μιλήσω, να
παρκαλέσω τους συνουδούς μου να μ' άρήσουν ν' αναπαυθώ λιγνά,
να κάθε φορά που έτοιμαζόμωνα ν' άνοιξω το στόμα μου, μου φανό-
ταν πως ή γλώσσα μου ή ο τόπος της φωνής μου θα με πρόβοναν και
δάχωναν τά γείλη μου, προσπαθώντας να σωπάινω. Τι άγονία, Θεού-
λη μου !...

Νά προχωρήσω περισσότερο, δέν είχα πια δύναμεις.
— Κοιράστρες ; με ρώτησε έξωρα ο φίλος μου, ο φύλακας της
φύλακας που με συνώδειε μαζί με τον άλλο, το μοχθηρό στρατιώτη.

— Ναι, πολύ κοιράστρα, μόλις μπόρεσα να πω και σάπασα ά-
μέσως, τρομαγμένος από την τρειουλαστή φωνή μου.

— Άς καθήσουμε να ξεκουραστούμε λιγνά, είνε αυτός, άγίνον-
τας το δρόμο και προχωρώντας στον ίσμο των δέντρων. Φαίνεται πως
κι' ο φίλος μου είχε κωραστή. Ξαπλώθηκε πλάι μου, ενώ ο άλλος έ-
ξακολούθησε να περατήη μπροστά μου μισός και πίσω με το τωφέκι
στον όμο. Από καρπό σε καρπό κίτταξα γύρω, προσπαθώντας να
βλέπω να διασχίσω το πενθό φύλλωμα, να έξετασω τις σιές... Μα
τίποτε, άπολύτως τίποτε δέν φανόταν. Τέντωσα τ' αυτιά μου και πε-
φίμενα ν' άκούσω κανένα ήχο, τον παραμικρότερο θόρυβο... Τίποτε
δέν άκούγονταν. Νά θέλησε τάχα αυτός που
μου έστειλε τη σημείωση να με έπαυθη να με
τοσην άπονά, ή μήπως δέν λέγχε το σκέ-
ψο τους ; Ο στρατιώτης που περατούσε,
κίτταζε κι' αυτός πότε γύρω, πότε έμένα και
κάποτε, σταματώντας γιά μιιά στιγμή, ά-
φρονοζόζονταν με προσοχή και ξανάριζε να
βηματίση.

— Πάμε, φτάνει, είνε τέλος νεφρικά,
αρκεί να φτάσουμε στην όθα μας.

— Έ, στάσου δά να ξεκουραστός, του εί-
πε ο άλλος και ξαπλώθηκε πάλι αναπαύται
στο πρόσωπο χροτίου.

Η άγονία μ' έτρωγε. Το στόμα μου είχε
σπινώσει από την άσχημότητα τωρήη και
στην πλάτη μου νόμισα πως περατούσε κάτι
χρυσό σαν έρπετο. Έτρεμα, τα λεπτά μου
σαν χορήγοα, όπως χορήγοα ζύγαν και ο
άνασποετικός όλεθρός μου.

— Πάμε, ξαναείτε ο στρατιώτης που
στεκόταν όρθιος, πιδ άποφασιστικά και πιδ
αίσθητά είνε τη φορά.

Άλλά την ίδια στιγμή άκούστηκε από το
δάσος ένας προβολισμός κι' ο στρατιώτης
ανατινάχτηκε στη θέα του, έφριξε μια άφρη-
ση κραυγή, τάραιε το τωφέκι του στον
άγέρα κι' έπεσε σαν κομμένο δέντρο. Πίσω
άπο μερικώς θάμνους είδα μιιά στιγμή τον
άνθρωπο που προβόλησε. Ο γείτονός μου
στρατιώτης ανατίχησε, άρπαιε άμέσως το
τωφέκι του και τομιάστηκε να σηκωθεί, ά-
λλά την ίδια στιγμή, χωρίς να το κατάλαβω
καλά—καλά, τον άρπαιε από το λαγύγγι.

Όποτε είχα σκεφτεί, όποτε ύπόλογισα την τομήμη κι' άπελπιστική αυτή
πράξι μου. Βλέποντας όμως να πέφτη ο ένας συνουδός μου, έννοιωσα
το ένστικτό μου να ξυπνήη. Κι' έτσι, που λές, άρπαιε τον άλλο με τό
σιδεφίνα δάχτυλά μου. Άρχισε τότε μιιά φοβερή πάλη μεταξύ μας,
έξένοσ από κάτω, έγώ από πάνω. Πιστοίχηκα σαν έννοιωμένα φει-
δια και προσπαθούσαμε, τρίζοντας τά δόντια, να έξεντοσιση ο ένας τον
άλλο. Δέν έδλετα πια τίποτε, ήξερα μονάχα πως έπρεπε να στραγ-
γιάσω τον άνθρωπο που είχα από κάτω μου, γιατί αυτός ήταν ο θά-
νατός μου, ή κωραμία μου, ή τύχη μου. Αισθανόμωνα κάτω από τα
δάχτυλά μου να τρίζουν τα κοκκαία του λαμού του, είδα κόκκινο
άρρο στα γείλη του, τα δερμάτινα από φριχή μάτια του γουρλώναν
πο πολύ κι' έγώ τον έσφιγγα όσο μπορούσα δυνατά στο λαγύγγι. Άγ-
κομαζόζον, μου έσπαιε με τά νύχια του το πρόσωπό, μου τωπονηζάνε
τά μάτια κι' άγονοζόζον να ν' άρπαιή επίσης από το λαμό. Το κά-
νον όμως. Με τά δόντια μου τραγάνιζε τα δάχτυλά του, έγδερνα την
επιδερμίδα τους και τα κομμάτια της κρέμνονταν ματωμένα στα χείρα
του. Η δύνατις προσάθηκε τον όκα φορές έβριαν ν' άδυνατισουν
τα χείρα μου. Μα με άπελπιστική δύναμη τον ξανάραπα από το λαμό
κι' έχωσα τά δάχτυλά μου στο λαγύγγι του !...

Η τρομερή αυτή πάλη πλησιάζε τώρα να τελειώση. Οι όρνοι του
αντιπάλου μου έπαιαν σιγά—σιγά, τά χείρα του παρελθόντα, από τη
μύτη και το στόμα του έτρεχε πενθό και συκαμωρό αίμα, τα παραγ-
μένα μάτια του έβριαν ανοιχτά μ' έκφραση φρίκης, ενώ έγώ εξακο-
λουθούσα να σφιγγω, να σφιγγω το λαμό του μ' όλη μου τη δύναμη.

Έξωρα κάποιος μ' έπαισε άπό το χέρι. Σήκωσα πάνω τα μάτια μου
κι' έβρινα έκθαμβος.

— Άστ'ον, είνε
πια νεφρός! άκου-
σα να μου λέη μιιά
φωνή.

(Έπεται το τέλος).

Μια νέα έφερε ένα άλογο και καθάλλισα...

